

DOSYA/DERLEME**KAÇAK GÖÇMENLER
VE SAĞLIK***Hür HASSOY*, Aslı DAVAS****Özet**

Yoksulluktan, savaşlardan, siyasi baskılardan dolayı olan göç hareketleri, göç alan ve göç veren ülkelerdeki sermaye birikimini arttırmaya dönük bir şekilde sürmektedir. Buna paralel olarak ülkelerin göçmen politikaları, kapitalist ekonominin dönemsel ihtiyaçlarına göre, sürekli olarak değişiklik göstermektedir. Küreselleşme sermayenin serbest dolaşımının önündeki engelleri kaldırmaya çalışırken, işgücü ve insanların serbest dolaşımıyla ilgili ayrımcı ve kısıtlayıcıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru olan insan hareketliliği ciddi yasal ve idari engellerle sınırlanmıştır. Bu yazının amacı Dünya'da ve Türkiye'deki göç ve yasadışı göçün boyutlarını, kaçak göçmenlerin, yaşam ve çalışma koşullarını ve sağlık durumlarını tartışmaktır. Son on yılda uluslararası göçmenler 150 milyondan, 214 milyona yükselmiştir. Dünya'da her otuz üç kişiden biri, %3.1'i göçmendir. Türkiye'de toplam 11 bin 970 mülteci bulunmaktadır. Kaçak göçmenlerin sağlık durumları temel olarak çıkış noktası, kaçırılma süreçleri ve yasal olmayan bir yabancı olarak yaşadıkları hedef ülkedeki koşullardan etkilenir. Çıkış noktasında sosyal adaletin olmaması, yoksulluk, kötü yaşam ve çalışma koşulları, savaş, bireye yönelik ya da kurumsal şiddet varlığı, sağlık hizmetlerine erişimin zor olması, var olan hastalıklar önemli risklerdir. Göç öncesi yaşanan sağlık sorunları vatandaşı oldukları ülkenin toplum sağlığıyla ilgilidir. Genelde bu ülkelerde şiddet yaygındır, siyasal ve ekonomik istikrarsızlık mevcuttur. Göç yolculuğu da çoğunlukla güvenli koşullarda gerçekleşmez ve sağlıkla doğrudan ilintilidir. Göç yolculuğu sırasında araçtan düşme ya da araca dışarıdan müdahale, özellikle deniz taşıtlarında kötü hava koşulları nedeniyle boğulma görülmektedir. Hedef ülkede sosyal hakların olmaması, var olan hakları bilmeme, yasal olmayan konum nedeniyle kaçak göçmenler sağlık hizmetlerinden yararlanamaz. İşçi sağlığı açısından bakıldığında yabancı işçiler, sermaye birikiminin gerekleri doğrultusunda, özellikle

*Dr. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

kriz dönemlerinde yedek sanayi ordusu yaratılmasına katkıda bulunarak bir tür tampon işlevi görmektedir. Yerli işçi ile yabancı işçi arasında yaratılan rekabet unsuru işgücünün yeniden üretimi maliyetinin düşürülmesine, emeğin ücretinin ucuzlamasına, işçi sınıfı mücadelesini zayıflamasına neden olur. Yerinden edilen insanlar göç ettikleri ülkelerde en ağır aşağılanmalara, dışlanmalara, ötekileştirilmelere maruz kalmakta, karın tokluğuna çalıştırılmakta ve fiziksel sömürüye dayalı en ağır koşullarda çalıştırılmaktadır. Göçmen karşıtı politikalarına karşı çıkılmalı, göçmenlerin örgütlenme dahil her türlü hakkı eşit şekilde kullanabilmesi için mücadele edilmeli ve emeğin serbest dolaşım hakkını savunulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Göç, kaçak göçmen, çalışma koşulları, sağlık

Illegal Immigrants and Health

Abstract

The migratory movements which occur because of poverty, wars, political pressures, continue for increasing the capital accumulation in countries of immigration and emigration. In parallel, the immigration policies of countries, according to the needs of the capitalist economy is cyclical, constantly varies. Globalization tries to remove obstacles for free movement of capital, labor but discriminatory and restrictive on the free movement of people. Especially the human mobility from developing countries to developed countries is limited with serious legal and administrative barriers. The aim of this paper is to discuss the dimensions of the immigration and illegal immigration, health status, living and working conditions of illegal immigrants in Turkey and worldwide. 150 million international migrants rose to 214 million in last ten years. One of every thirty three people, 3.1% of the world population is immigrant. There are a total of 11970 refugees in Turkey. Health status of illegal immigrants can be affected at the starting point, at the journey and at the destination country where they live as a stranger. Lack of social justice, poverty, poor living and working conditions, war, individual or institutional violence, barriers for accessing to health services, existing diseases are major risks at the starting point. The health problems before immigration are related to the public health of that country. In general, violence is common in these countries, political and economic instability is available. Immigration journey often occur in unsafe conditions, this is directly related to health. During the journey, falling from the vehicle or intervention, especially in marine drowning due to bad weather conditions can be seen. Because of the lack of social rights in the target country, unawareness of existing rights and due to non-legal position the illegal immigrants can not utilize health care. Workers' health in terms of foreign workers, in accordance with the requirements of capital accumulation, especially in times of crisis by contributing to the creation of a reserve army of industry serves as a kind of buffer. Element of competition created between domestic workers and foreign workers to bring down the cost of reproduction of the labor force, make cheaper labor force, cause weakening of the struggle of the working class. Displaced people face the most severe humiliations, exclusions and work the most severe conditions depending on physical exploitations. Anti-immigration policies should be opposed, all rights of immigrants, including the right of organization must be supported and the right of free movement of labor must be defended.

Key words: Migration, illegal immigrants, working conditions, health

Giriş

İnsanlar binlerce yıldır kıtlık, savaş, sürgün vb. nedenlerle yurtlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Ancak kapitalizmin gelişimiyle birlikte kırdan kente ve az gelişmiş ülkelere kapitalizmin merkezlerine doğru kitlesel işçi göçlerinin de başladığı görülür. Bugün yoksulluktan, savaşlardan, siyasi baskılardan dolayı olan göç hareketleri, göç alan ve göç veren ülkelerdeki sermaye birikimini arttırmaya dönük bir şekilde sürmektedir. Buna paralel olarak ülkelerin göçmen politikaları, kapitalist ekonominin dönemsel ihtiyaçlarına göre, sürekli olarak değişiklik göstermiştir (Aydoğanoğlu, 2007). Yaşadığımız dünya düzeninin ürettiği siyasi, etnik çatışmalar, çevre felaketleri, yaşam standartlarının eşitsizliği ve yoksulluğun, önemli yan ürünlerinden biri olan uzun mesafeli göç, önemi giderek artan bir sorundur. Kamyonların içinde yakalanan veya Ege'de batan teknelerde ölüp giden kaçak göçmenlere ilişkin bir-iki haber dışında gündemde bahsi geçmese de, ünlü 'jeostratejik konumu'nun sonucu olarak Türkiye de bu küresel olgudan payına düşeni fazlasıyla almaktadır (Danış, 2004). Küreselleşme sermayenin serbest dolaşımını destekleyerek, dolaşımının önündeki engelleri kaldırmaya çalışırken, işgücü ve insanların serbest dolaşımı söz konusu olduğunda son derece tutucu, ayrımcı ve kısıtlayıcıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelere doğru olan insan hareketliliği ciddi yasal ve idari engellerle sınırlandırılmıştır. (Aydoğanoğlu, 2007). Emek göçü, sermayenin uluslararasılaşma sürecinde ulus devletlerin ortadan kalkmadığı ve etkilerinin azalmadığını somut bir biçimde ortaya koyar (Yılmaz, 2008). Küreselleşmenin ve kapitalizmin meydana getirdiği eşitsiz ekonomik büyüme, en zengin ile en yoksul arasındaki uçurumun gittikçe derinleşmesi, yaşanan ekonomik krizler ve işsizlik geliştirmekte olan ülkelere yaşam koşullarını ağırlaştırmıştır. Göç eyleminin kararını sadece bireysel daha iyi yaşam isteği değil tüm bu koşullar etkilemektedir (Aydoğanoğlu, 2007). Ekonomik ve/veya siyasi nedenlerle üçüncü dünya ülkelerinden göç edenler, kapitalist batı ülkelerinin kapılarında biriktikçe, buralardaki güvenlik ve girişi kısıtlama

politikaları da giderek sertleşmektedir. "İçeri" girmek isteyen "istenmeyenler" için her tür bezdirici kural uygulanmakta, dışarıdan gelenlere reva görülen bu katı denetim, Schengen diyarının içinde yaşayanların sahip olduğu serbest dolaşım hakkıyla ironik bir tezat oluşturmaktadır. Avrupalılar, kapılarını daha sıkı kapadıkça, yoksul ülkelere gelen göçmenlerin giriş için yasadışı göç şebekelerinin aracılığına duydukları ihtiyaç giderek daha da büyümektedir (Danış, 2004).

Bu derlemenin amacı Dünya'da ve Türkiye'deki göç ve yasadışı göçün boyutlarını, kaçak göçmenlerin, yaşam koşullarını ve sağlık durumlarını değerlendirmektir. Türkiye'de göç incelenirken daha çok Türkiye'ye göç ve transit geçişler değerlendirilecek, Türkiye'den göç konusuna fazla değinilmeyecektir.

Mülteci, Sığınmacı, Göçmen, Kaçak Göçmen, İnsan Kaçakçılığı, İnsan Ticareti

Mülteci; ülkesinde ırk, din, sosyal konum, siyasi düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissederek kendi devletine olan güvenini kaybeden, kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağını düşüncesi ile ülkesini terk edip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından 'kabul' edilen kişidir. Sığınmacı ise; Yukarıdaki nedenlerden dolayı ülkesini terk eden ve henüz sığınma talebi, kaçtığı ülkenin yetkilileri tarafından 'soruşturma' safhasında olan kişidir. Göçmen; mülteci tanımında bulunan nedenlerin dışında, çoğu zaman ekonomik gerekçelerle, ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye, o ülke yetkililerinin bilgi ve izni ile yerleşen kişidir. Kaçak göçmen; gittikleri ülkenin otoritelerine kendilerini bildirmeden veya iznini almadan o ülkede yaşayanlardır (Koç, 2001). Ayrıca vatandaşı olunmayan ülkeye ulusal hukuk yollarını ihlal ederek girme veya kalmayı sürdürme düzensiz göç (irregular migration) olarak tariflenmektedir. Düzensiz göç, sıkça izinsiz giriş yapanların oluşturduğu "belgesiz göç" (undocumented migration) veya "yasadışı göç" (illegal migration) gibi başlıklar adı altında da tanımlanmaktadır. Resmi bir izin olmaksızın bir

ülkeye giren veya kalmayı sürdüren, bir uluslar arası sınırı kaçak veya insan ticareti yapanlar yoluyla geçenleri de içeren bir çerçeveyi kapsamaktadır (**Gençler, 2008**). İnsan kaçakçılığı (human trafficking); kişilerin kendi rızaları ile para karşılığında bir ülkeye yasa dışı yollardan girmeleridir. Bu süreç tamamen organize suç örgütlerinin kontrolü altında gerçekleştirilmektedir. İnsan ticareti (human smuggling); kuvvet kullanarak, tehdit veya başka biçimlerde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden faydalanma yoluyla insanların istismar edilmesi anlamına gelmektedir. İnsan ticareti, köleliğin günümüze yansımış halidir. İnsan ticareti fuhuşa zorlama, zorla çalıştırma veya organ ticareti şeklinde gerçekleşebilmekte ve insan ticareti mağdurları kadın, erkek ve çocuklardan oluşabilmektedir. Bu hem ağır bir suç hem de insan hakları ihlalidir (**Aça, 2010**). Yasadışı göç olayında 'insan kaçakçılığı' ve 'insan ticareti' arasındaki ayırım yasal yaptırımları ve politik sonuçlarının farklılığı açısından önemlidir (**Väyrynen R, 2003**).

Tarihsel göç dalgaları

Tarihsel olarak farklı göç dalgalarından bahsedilmektedir. 17. ve 18. yüzyıllardaki göç dalgası Avrupalı tüccarların Batı Afrika'dan Amerika'nın güneyine köle taşımalarından ve köleliğin sona ermesinden sonraki döneme kadar uzanır. Üç yüz yıl süren bu göçler, Kanada, ABD, Latin Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda da kurulacak devletlerin temellerini oluşturmuştur. Öyle ki; birçok yerde yerli nüfus, azınlık konumuna düşürülmüştür. Avrupalı göçmenlerin yeterince çoğunluk oluşturamadığı yerlerde nüfus, beyaz yöneticilere tabi kılınmıştır. Güney Afrika bunun en çarpıcı örneğidir. Diğer bir göç dalgası I. Dünya Savaşı sonunda imparatorlukların dağılmasıyla oluşmuştur. Habsburg ve Osmanlı imparatorluklarının dağılmasıyla Orta, Doğu ve Güney Avrupa'da sınırları etnik yerleşimlerle uyumlu olmayan yeni devletler oluşmuş ve bu devletlerin homojen nüfuslar yaratma çabası içine girmesiyle zorunlu göçler başlamıştır. II. Dünya Savaşından sonra başlayan diğer bir göç dalgası ise sömürge ülkelerinin bağımsızlıklarına kavuşmasıyla başlamıştır. Yeni

oluşan bu devletler etnik açıdan bölünmüş, otoriter rejimlerle yönetilen, dolayısıyla şiddetli çatışmalara sahne olan ülkelerdir. Son dönemde gözlenen göç dalgası Batı Avrupa'nın mevcut işgücü açığını kapatmak amacıyla işçi ithal etmesi olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülkeden batı Avrupa'ya göç edilmiştir. Özellikle geçtiğimiz yirmi yılda ise yeni bir göç dalgası daha, üstelik sermayenin muazzam boyutlara ulaşan uluslararasılaşmasına paralel biçimde artarak, yaşanmaktadır. Uluslararası göçün coğrafi çerçevesini büyük ölçüde genişletmiştir. Asya, Afrika kıtasının Sahra Çölü güneyinde yer alan kısmı, Orta ve Latin Amerika göçmenlerinin sayısındaki artış bazı OECD üyesi ülkelere yönelik göç hareketlerini yoğunlaştırmıştır. Çin, Filipinler, Romanya, Ukrayna, Brezilya, Ekvator, Arjantin, Senegal, ve Güney Afrika'dan kaynaklanan göç hareketlerinde de artış gözlenmektedir (**Weiner, 1995; Aydoğanoğlu, 2007**).

Dünya'da göç

Son 10 yılda uluslararası göçmenlerin sayısı 150 milyondan, 214 milyona çıkmıştır. Dünya nüfusunun %3.1'i göçmendir. Başka bir deyişle dünya'da her 33 kişiden biri göçmendir. 2009 yılında göçmen işçi dövizleri 414 milyar \$'a yükselmiştir (**IOM, 2010**). Birçok gelişmekte olan ülke için göçmenlerin ülkelerine gönderdikleri paralar ekonomileri için çok önemlidir. Havale edilen paralar ülkenin makro ekonomik dengelerine katkıda bulunarak sistemin çarklarını döndürür. 2009 yılında Dünya genelinde 15,2 milyon mülteci ve mülteci benzeri durumda olan kişi bulunmaktadır (**UNHCR, 2009**). Ülke içinde yerinden edilenlerin sayısı 2000 yılında 21 milyon iken 2009 yılında 27 milyona çıkmıştır (**IOM, 2010**). Kaçak göç ve insan ticaretinin boyutlarına ilişkin sağlıklı veri bulmak oldukça güçtür. Ancak BM her yıl yaklaşık dört milyon bireyin insan ticareti kurbanı olduğunu bildirmektedir. (**Aydoğanoğlu, 2007**). Yasadışı göçün üç temel özelliğinden bahsedilmektedir. Birincisi kaçakçıya göçmen tarafından veya onun adına bir ödemeyi içermesi, ikincisi, tasarlanmış hareket kendi başına yasa dışı olması, üçüncüsü bu durum göçmenin isteğine bağlı olarak gerçekleşir." Yasadışı göç günümüzde

Tablo 1. Türkiye'ye Gerçekleşen Tahmini Göç, 1997-2003

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kayıt-dışı göç	28.400	29.400	31.600	94.600	92.400	82.800	56.200				
Kaçak girişler				51.400	57.300	44.200	30.348				
Vize ihlalleri				43.200	35.100	38.600	25.825				
Sığınma başvuruları	5.100	6.800	6.600	5.700	5.200	3.794	3.966	3.898	3.914	4.553	7.640
İran	1.700	2.000	3.800	3.900	3.500	2.505	3.108	2.030	1.716	2.297	1.668
İrak	3.300	4.700	2.500	1.600	1.000	947	342	956	1.047	722	3.470
Diğer	117	187	290	180	709	315	514	912	1.151	1.534	2.502

*Afghanistan, Cezayir, Çin, Kenya, Sri Lanka, Somali, Nijerya, Özbekistan BMMYK, 2008; İş duygu-Toktaş, 2005

kaçakçılara büyük miktarlarda kazanç sağlayan uluslar arası bir hareket haline gelmiştir (Ghosh, 1998; Aydoğanoğlu, 2007). Yasadışı göç olaylarında sınır geçişleri belli bir yardım ya da desteği gerektirmektedir. Bu amaçlar için oluşturulmuş organize gruplar bulunmaktadır. İnsan kaçakçılığı uyuşturucu kaçakçılığı kadar gelir getirici olmasa da yüksek kazançlı bir yasadışı faaliyet olduğu görülmektedir. İnsan kaçakçılığında yerel ve küçük yapılanmış örgütler iş görmektedir ve bu yolla 7-10 milyar\$ bir gelir elde ettikleri tahmin edilmektedir (İçduygu, Toktaş, 2005). Profesyonelce yapılan bu organizasyonların düzenleyicisi olan bu yasadışı örgütlerin kazançları çok yüksektir. Aldıkları risk de uyuşturucu kaçakçılığından bile azdır. Bu nedenle yasadışı örgütler tarafından gerçekleştirilen insan kaçakçılığı karlı ve riski az bir alan olarak algılanır (EÜ, 2010).

Türkiye'de Göç

Türkiye'nin göç alıcı yapısı Osmanlı dönemine dek uzanır. 15. yüzyılda İspanya'dan kaçan Yahudiler, 19. yüzyılın ortalarında Avusturya'nın baskısından kaçan Macar ve Lehler ilk akla gelenlerdir. Yüzyıl dönümünde yaşanan üç savaş sırasında ve sonrasında ("93 Harbi", Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı) yüzbinlerce kişi Balkanlar'dan Anadolu'ya göç etmiştir (İçduygu, Sirkeci, 1999). 1980'lerin sonuna kadar balkanlardan gelen soydaş göçleri, dalgalar halinde devam etmiştir. Özellikle Bulgaristan'dan 300.000 Türk kökenli göçmen sığınmacı olarak gelmiştir. İran-İrak Savaşı'nın (1980-1988) ardından yaklaşık bir milyon İranlı'nın Türkiye'ye geldiği tahmin edilmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya'daki cumhuriyetlerden gelenler, Kafkasya'dan kaçanlarla süreç devam etmiştir. 1991 yılında Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında 500 bin Kürt Irak'tan geçerek Türkiye'ye sığınmıştır. 1990'lı yılların sonunda yaklaşık 25.000 Bosnalı Türkiye'ye sığınmıştır (İçduygu, Sirkeci, 1999; İçduygu, Toktaş, 2005; Gençler, 2008). 1980'lerden sonra göçün niteliği değişmeye ve çeşitlenmeye başlamıştır. Sığınmacı-mülteci, transit göçmen ve kaçak işçi olarak adlandırılan insan hareketlerine dönüşmüştür (İçduygu, 2000). Türkiye artık yoğun bir biçimde,

farklı ülke ve etnik kökenden gelen göç dalgalarının hedefi ya da geçidi durumundadır. Avrupa ülkelerine geçiş niyetinde olan göçmenler için bir aracı ülke konumuna gelmiştir. Bu transit göçmenler hedef ülkelere göç edene dek kaçak olarak Türkiye'de kalmakta ve çalışmaktadır (Gençler, 2008). Türkiye başka ülkelere gitme niyetinden olanlar için "bekleme odası" görevi görmektedir (Erder, S 2003).

Türkiye'ye en fazla sığınma talebi İran ve Iraklılardan gelmektedir. Yabancılar sınırlar ve sığınma dairesinin verilerine göre 2000 yılında 95.000 2001 yılında ise 92.000 kayıt dışı göçmen tespit edilmiştir. 2001 yılında İtalya'da yakalanan kaçak göçmen sayısı 21.000'dir. 1995-2003 yılları arasında kaçak göçmenlerin geldikleri ülkelere göre sıralamasına bakıldığında Irak (%23), İran (%7), Afganistan (%7), Moldova (%6), Pakistan (%5) olarak saptanmıştır (İçduygu,Toktaş, 2005; BMMYK, 2008). 2008 yılı verilerine göre ise yakalanan kaçak göçmenlerin içinde ilk üç sırayı, 10 bin 420 ile Afganistan, 9 bin 77 ile Pakistan ve 6 bin 203 ile de Filistin uyruklular oluşturmaktadır. dördüncü sırada da dört bin 661 kişi ile Iraklılar vardır (BMMYK, 2010; Aça 2010). Türkiye üzerindeki göçün büyüklüğü konusunda güvenilir rakamlar olmasa da yoğunluğunu transit göçmen ya da kısa süreli kaçak işçilerin oluşturduğu yıllık 250.000 ile 300.000 arasında bir kitlenin olduğu söylenmektedir. Avustralya, Kanada gibi geleneksel göç alan ülkelerde yıllık göçmen sayısının son yıllarda 100.000-200.000 arasında değiştiği göz önüne alınırsa, Türkiye'nin uluslar arası göç hareketleri içindeki yerinin önemi daha da netleşmektedir. Bu göçün büyük bir bölümü kayıt dışı olduğu tahmin edilmektedir (İçduygu,Toktaş, 2005; BMMYK, 2008). Ocak 2010 itibarıyla Türkiye'de toplam 11 bin 970 mülteci bulunuyor. Türkiye'deki mülteciler özellikle iki komşu ülkeden, Irak ve İran'dan geliyor. Toplam 7 bin 230 Iraklı mülteci, Türkiye'deki tüm mültecilerin yarısından fazlasını oluşturuyor. İkinci büyük grubu ise 2 bin 230 kişi ile İranlılar oluşturuyor. Ayrıca 370 Afganistan vatandaşı Türkiye'de mülteci konumunda (BMMYK, 2010; Aça 2010).

Türkiye'de "geçici sığınmacı" durumundaki kişiler; Afyon, Ağrı, Aksaray, Amasya, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Hakkari, Hatay, Isparta, İzmir, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Silopi, Sivas, Tokat, Van ve Yozgat şehirlerine yerleştirilmektedir (HYD, 2007). Aralık 2008 verilerine göre mülteci ve sığınmacı nüfusu barındıran uydu kentler arasında en fazla yoğunluk yaşanan iller İstanbul, Van, Gaziantep, Kayseri ve Konya olarak sıralanmaktadır (BMMYK 2008).

Türkiye'de düzensiz/ kayıt dışı/ kaçak göç bağlamında üç farklı göçmen gelmektedir. Birinci küme, Romanya Moldova gibi Doğu Avrupa ülkelerinden gelen özellikle Türkiye'nin batı bölgesinde, erkeklerinin inşaat, tekstil, tarım ve diğer düşük ücretli hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Kadınları ise orta ve üst sınıf ailelerin evlerinde temizlik işlerinde kullanılmaktadır. Eğlence ve fuhuş sektöründe de bu göçmenlerin yoğunlaştığı bir gerçektir. Bu tür genellikle vize ihlalleri yoluyla gerçekleşmektedir. İkinci küme İran ve Irak gibi Ortadoğu ülkelerinden, Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka gibi Asya ülkelerinden ve Nijerya, Somali, Kongo gibi Afrika ülkelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bu göçmenler 3. bir ülkeye (ağırlıklı Avrupa ülkelerine) gitme niyetinde olup, Türkiye'yi köprü olarak kullanmaktadır. Bu gruptaki kaçak göçmenler Türkiye'ye izinsiz giriş ya da Türkiye'den izinsiz çıkış yolunu kullanmaktadır. Üçüncü göçmen türü ise sığınma talebinde bulunup talepleri reddedilen fakat ülkelere dönmek yerine Türkiye'de kalıp kaçak işçi olarak çalışan ya da 3. bir ülkeye göç yolları arayan göçmenlerdir. Türkiye cinsel sömürü amacıyla yapılan insan ticaretinin hem hedef hem de geçit ülkelerinden birisidir. Bu amaçla ülkeye getirilen kadın ve kızlar eski Sovyetler Birliği'nden getirilmekte, %60'ını da Rusya, Moldovya ve Türkmenistan oluşturmaktadır. Türkiye'ye zorla gönderilen kadınların üçte birinin çocukları vardır. Yasadışı göç iller bazında değerlendirildiğinde İstanbul ön plana çıkmaktadır. Kaçak göçmenlerin %33'ü İstanbul'da saptanmıştır (İçduygu,Toktaş, 2005; IOM, 2008)

Türkiye'ye giren göçmenlerin ülkemizde bulunan organizatörlerle kendilerini başka ülkelere kaçırmaları için 2.000-2.500\$ karşılığında anlaşmalarını belirtmektedir. Göçmenlerin çoğu Afganistan, Pakistan, Burma, Hindistan, İran, Irak, Suriye, Somali, Eritre, Sudan ve Filistin'dendir. Bu göçmenlerin Yunan Adaları'na ya da İtalya'ya gitmek üzere İzmir'den kapalı kasa kamyonetlerle önceden belirlenen noktalara götürüldüğü kaçakların bu noktalardan tekne, zodyak, bot ve sürat botlarına bindirilerek kaçırılmaya çalışıldığını bilinmektedir (EÜ, 2010).

Göçmenlerin Sağlık Durumları

Yoksul göçmenlerin ve etnik azınlıkların, yaşadıkları yerlerdeki genel nüfusla karşılaştırıldığında daha kötü sağlık çıktılarına sahip oldukları görülmektedir. Çatışma bölgelerinden kaçan göçmenlerde bulaşıcı hastalıklar, yenidoğan sorunları, beslenme bozuklukları gibi hastalıkların yanında ruh sağlığı sorunları da görülmektedir. Mültecilerin ve diğer uluslararası yer değişikliği yapan insanların, göç sonrası dönemde mortalite riskinin arttığı gösterilmektedir. Ayrıca meslekle ilişkili ölümlerde de dil ve o ülkede bulunma süresinin etkili olduğu bulunmuş, göçmenlerin iş kazalarına daha yatkın oldukları bildirilmiştir (Shaw ve ark, 2006).

Kaçak göçmenlerin sağlık sorunları temel olarak bu konuda belli bir grubun onları seçim nedenlerinden, kaçırılma süreçleri ve yasal olmayan bir yabancı olarak yaşadıkları hedef ülkedeki koşullardan etkilenir. Göç öncesi yaşadıkları sağlık sorunları vatandaşı oldukları ülkenin toplum sağlığıyla ilgilidir. Genelde bu ülkelerde şiddet yaygındır, siyasal ve ekonomik istikrarsızlık mevcuttur. Göç yolculuğu da çoğunlukla güvenli koşullarda gerçekleşmez ve sağlıkla doğrudan ilintilidir. Guschulak ve Mc Pherson'dan yararlanılarak hazırlanan kaçak göçmenlerin sağlıklarını etkileyen temel etmenler Tablo 2'de sunulmuştur (Gushulak, MacPherson 2000).

Kaçak göçmenler gelişmiş ülkelere girmeyi başardıkları zaman bile sığınma başvuruları geciktirilmekte ve kayıt altına girilmeden yaşamaya

zorlanmaktadır. Kayıtsız olduklarında sağlık ve sosyal güvenceleri olmadan, sığındıkları ülkeye hiçbir maliyeti olmayan bununla birlikte ucuz, kimsenin yapmak istemediği işleri üstlenen önemli bir işgücünü oluşturmaktadırlar. Bu insanlara bu ülkede geleceklerinin olamayacağı mesajı, gerek kurumsal başvurularında gerekse basın aracılığıyla sürekli verilmektedir. İngiltere'de kaçak göçmenlik medyada radikal islam, terorizm, suç ve hastalıkla birlikte tanımlanmakta ve bu da onlara karşı bir korku ve öfkenin örgütlenmesini kolaylaştırmaktadır (Eamranond, Hu 2008). Gelişmiş ülkeler hemşire, doktor, mühendis gibi nitelikli işgücünü istihdam açıklarını kapatmak için gelişmemiş ülkelere ithal ederken, kaçak göçmenler sürekli bir ötekileştirmenin öznesi olmaktadır. Yabancı düşmanlığı iletişimi neredeyse imkansız hale getirmekte ve hakları olan yardımı bile almalarını engellemekte bu da kaçakların yaşamlarını tehdit eden bir silaha dönüşmektedir.

Kaçak Göçmenlerin Sağlık Sorunları

Bulaşıcı hastalıklar

Bulaşıcı hastalıklar kaçak göçmenlerde daha sık görülmektedir. Avrupa'da doğum yeri Avrupa dışı olanlarda tüberküloz önemli bir sorundur. Batı Avustralya'da tüberküloz vakalarının %77,9'u yabancıdır (Pang ve ark 1994). İngiltere'de tüberküloz vakalarının %40'ını Hintliler oluşturmaktadır. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, hepatit A, hepatit B, HIV/AIDS gibi hastalıkları göçmenler anavatanlarından getirebildikleri gibi hedef ülkede de seks ticareti ve kötü koşullarda çalışma nedeniyle yakalanabilmektedirler (Carballo, Nerukar, 2001).

Kronik hastalıklar

Hem göçmen hem de yerli nüfusta kardiyovasküler hastalıkların morbidite ve mortalitesini karşılaştıran araştırmalar mevcuttur. Pulmoner hastalık, hipertansiyon, inme ve kalp krizi göçmenlik statüsünden olumsuz etkilenmektedir. Göçmenlerin diyabet seyri ve ağız diş sağlığı sorunları

Tablo 2. Kaçak göçmenlerin çıkış noktası, göç yolculuğu ve hedef ülkelerde sağlıklarını etkileyen etmenler

Çıkış noktası	Göç Yolculuğu	Hedef ülke
Sosyal adaletin olmaması	Araçtan düşme ya da araca dışarıdan müdahale	Sosyal hakların olmaması
Yoksulluk	Özellikle deniz taşıtlarında kötü hava koşulları nedeniyle boğulma	Var olan hakları bilmeme
Kötü yaşam ve çalışma koşulları	Konteynır ya da saklanılan bölümlerde havasızlık, susuzluk ya da açlık nedeniyle hastalanma ya da ölüm	Yasal olmayan konum nedeniyle sağlık hizmetlerinden yararlanmaktan korkma
Savaş	Okyanus ötesi yolculuklarda dar alanda toplu yaşam	Sağlık hizmetini işinin ehli olmayan kişilerden alma, yasal olmayan yollarla kötü ilaç kullanımı
Bireye yönelik ya da kurumsal şiddet varlığı	Kara taşıtlarında gümrükte kötü koşullarda saklanmanın sonucu olarak gelişen hastalık ya da ölüm	Yasadışı ve kötü çalışma koşulları- iş sağlığı ve güvenliğinin olmaması
Sağlık hizmetlerine erişimin zor olması	Sınırın yaya olarak geçilmesi sırasında aşırı sıcak-soğuk hava gibi olumsuz iklim koşulları, dağlarda yüksekten düşme, kanalları geçerken boğulma gibi çevresel etkiler	Yoksulluk
Ülkede görülen hastalıkların epidemiyolojisi	Gümrükte kaçarken çatışma nedeniyle yaralanma ya da ölüm	Kötü koşullarda barınma, beslenme sorunları
	İnsan kaçakçılarının yaralanma, sakatlanma ve ölümlerle sonuçlanan fiziksel, ekonomik, psikososyal şiddet türleri İnsan kaçakçılığının yanında uyuşturucu madde, değerli taş ya da silah kaçakçılığının yapıyor olması	Yabancı düşmanlığı Seks ticareti ve buna bağlı sorunlar

anavatanlarındaki epidemiyolojik özellikleri taşımaktadır (Gushulak, MacPherson 2000).

Uyuşturucu madde kullanımı ve alkol

Kaçak göçmenler organize suçlular olan insan tüccarlarıyla yakın ilişkiindedir. Kaçak göçmenler, uyuşturucu madde kullanıyor olabilir, tacirler tarafından zorla bağımlı hale getirilebilir ve

uyuşturucu satışı yapmaya zorlanabilirler. Aileden uzak olma ve izolasyonla uyuşturucu bağımlılığı arasında ilişki gösterilmiştir (Gushulak, MacPherson 2000). Bir araştırmada alkol kullanımının Hintli erkek göçmenlerde arttığı ve siroza bağlı ölümlerin İngiltere doğumlulardan iki kat fazla olduğu bildirilmektedir (Carballo, Nerukar, 2001).

Şiddet

Kaçak göçmenler yasal yollara başvuramaları için sürekli şiddete maruz kalırlar. Zorla istemedikleri işlerde çalışırlar ve tecavüz yaygındır (Carballo, 1996). Fiziksel şiddet ve tecavüz seks ticaretine zorlamanın araçlarından biridir (HRW, 1995).

Üreme Sağlığı

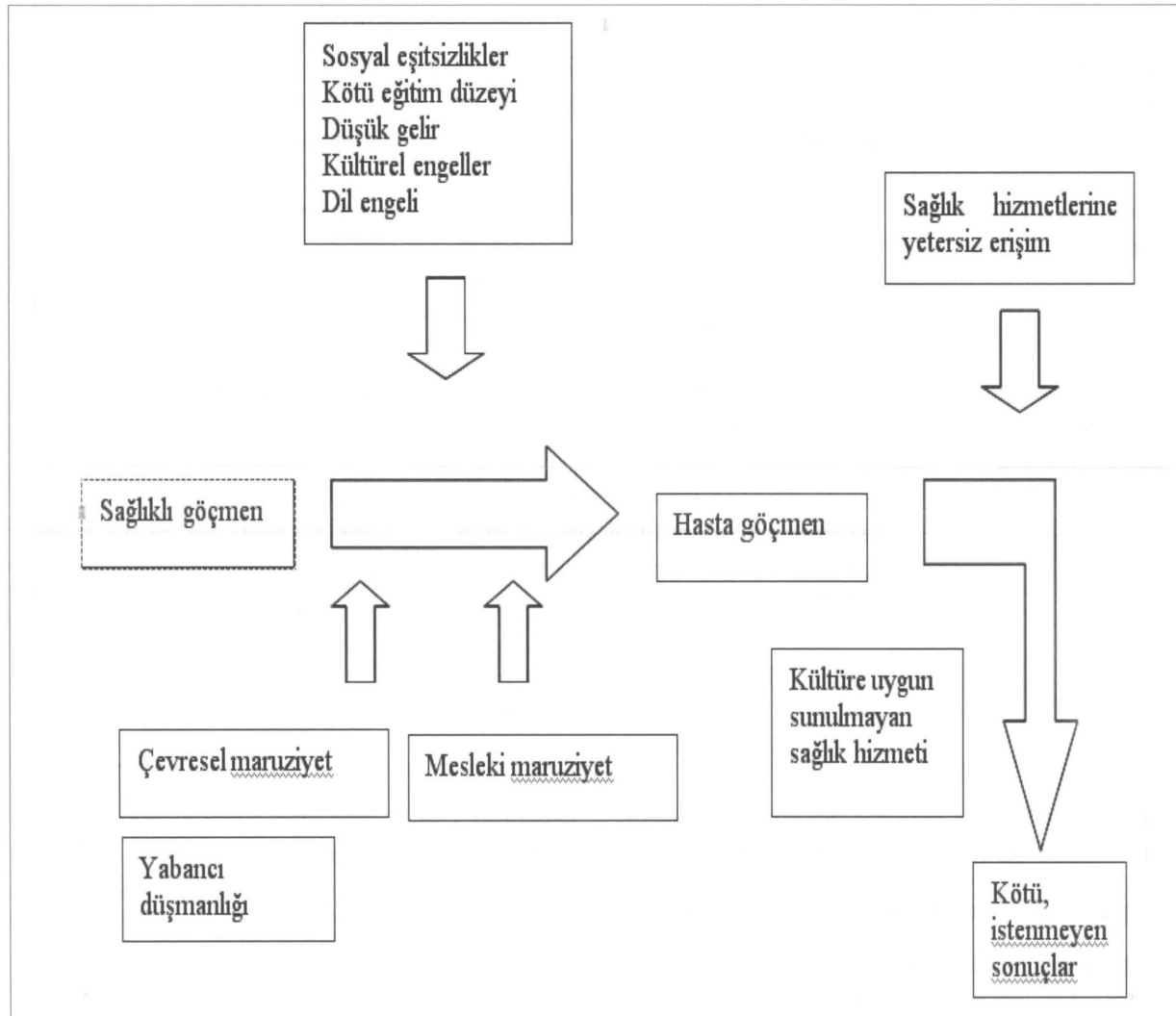
İnsan ticareti kurbanları çağımızın köleleri olmaya devam etmektedir. Zorla fuhuş yaptırılan kadınların cinsel yolla bulaşan hastalıklardan, işkenceye maruz kalma, cinayete kurban gitmeye kadar geniş bir yelpazede sağlık sonuçları vardır. Aile planlaması,

bağışıklama gibi koruyucu sağlık hizmetlerine dahi erişemeyen kaçak göçmenler istenmeyen gebelikler ve kötü koşullarda doğumla yüzleşmekte, anne ve bebek ölümlerine sık rastlanmaktadır. Avrupa Birliği'nde düşük doğum ağırlığı göçmenlerde daha sık rastlanan bir sağlık sorunudur. Perinatal ve post-natal bebek ölüm hızları Pakistan ve Karayipler'den göç edenlerde daha yüksektir (Carballo, Nerukar, 2001).

Ruh Sağlığı Sorunları

Literatürde kaçak göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların ruh sağlığı sorunlarına ilişkin çok sayıda

Şekil 1. Göçmenlerin sağlık durumlarını etkileyen etmenlerin kavramsal çerçevesi

makale bulunmaktadır. İngiltere'de mültecilerin 2/3'ünde anksiyete ya da depresyon olduğu saptanmıştır (Philipp, 2010). Savaştan etkilenen bölgelerdeki göçmenlerde post travmatik stres bozukluğu (PTSB) %99 oranında görülürken, çeşitli çalışmalarda depresyon sıklığı %3-86 arasında değişmektedir (Steel, 2009). Sığınmacılarda PTSB ve anksiyete semptomları mültecilerden daha sıktır. Ülkeye kabul edilme durumu göç sonrasında sağlığı etkileyen önemli bir belirleyicidir (Toar, 2009). Göçmenlerde görülen göç sonrası semptomlar, geçirdikleri travmaların sayısı, adaptasyon güçlükleri, kültür ve desteklerini kaybetme durumuyla ilişkili olarak artmaktadır (Carswell, 2009).

Kaçak Göçmenlerin Çalışma Koşulları ve İşçi Sağlığı Açısından Durumu

Uluslararası göç, kapitalist sermaye birikiminin gelişim dinamiklerine göre ve özellikle bu sürecin tıkandığı kriz dönemlerinde yedek sanayi ordusuna duyulan ihtiyaç ve ülkedeki işçi sınıfını dize getirmek için merkezin kontrolünde gerçekleşir. Yerli işçi ile yabancı işçi arasında yaratılan rekabet tehdit unsuru ile amaçlanan bir yandan işgücünün yeniden üretimi maliyetinin düşürülmesi öte yandan merkezdeki işçilerin sindirilmesidir. Bu bağlamda yabancı işçiler, sermaye birikiminin gerekleri doğrultusunda, özellikle kriz dönemlerinde yedek sanayi ordusu yaratılmasına katkıda bulunarak bir tür tampon işlevi görmektedir (Tanyılmaz ve ark 2008). Marjinal ve yedek işgücü olarak çalışan göçmen işçiler, emeğin ücretinin ucuzlamasına, sınıflararası ve sınıfıçi farklılıkların derinleşmesine neden olarak işçi sınıfı mücadelesini zayıflatacaktır (Özkan, 2008). Yerinden edilen insanlar göç ettikleri ülkelerde en ağır aşağılanmalara, dışlanmalara, ötekileştirilmelere maruz kalmakta, karın tokluğuna çalıştırılmakta ve fiziksel sömürüye dayalı en ağır koşullarda çalıştırılmaktadır (Yılmaz, 2008). Göçmen işçiler, buldukları ülkelerde genellikle en pis ve tehlikeli işlerde, çoğunlukla hiçbir sosyal-ekonomik güvenceleri olmadan, örgütsüz biçimde çalışmaktadırlar (Dağlı, 2007). İşverenler böyle bir emek gücüne sahip olduklarında çalışma süresi, asgari ücret, sosyal güvenlik, mesai, sosyal yardım,

bazı meslekler için getirilmiş yaş ve cinsiyet yasakları açısından belirleyici taraf olmaktadır, bu durum "modern kölelik"ten başka bir şey değildir. Transit göçmenlerin hedef ülkelere ulaşmaları güçleştikçe mola verdikleri ülkelerdeki süreleri uzamakta ve hayatlarını devam ettirebilmek için çalışmak zorunda kalmaktadırlar. İkamet ve çalışma izni olmayan bu göçmenler, Türkiye'de kaldıkları geçici dönemde kayıt dışı ekonominin yaygınlığı sayesinde barınma ve iş sorunlarını görece çözebilmektedir. Van, İstanbul veya İzmir'de en kötü gecekondu bölgelerinde veya şehir merkezindeki harap semtlerde barınmaktadır. Yasadışı kaçak göçmenler saklandıkları ülkelerdeki yasal haklardan, sağlık gibi kamu hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Daha çok küçük ölçekli kayıt dışı sektörlerde istihdam edilmektedirler. Kaçak işçiler daha çok tarım, inşaat, tekstil, fabrika işçiliği, sağlık bakımı, seks işçiliği, ev temizliği gibi kol gücüne dayalı işlerde çalışmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olanlar çocuk ve yaşlı bakıcılığı, hemşirelik, tercümanlık, tezgahtarlık gibi işlerde çalışabilmektedir. Az da olsa para kazanmalarını sağlayan bu kayıt dışı işler bazen çok ağır bir biçimde sömürülmelerine de yol açabilmektedir (Danış, 2004; Gençler, 2008).

Kaçak göçmenler yaşadıkları ülkede yasal konumlarının olmayışı nedeniyle hep en kötü koşullarda çalışmakta bu nedenle de iş ve çevre sağlığıyla ilgili maruziyetleri de en kötü düzeydedir. Sağlık hizmetlerine erişimlerinin de neredeyse olmadığı düşünüldüğünde, kendi ülkelerinden kaçarken göze aldıkları ölümcül risklerin, sığındıkları ülkede de farklı biçimlerde devam ettiği görülmektedir (Eamranond, Hu 2008). Göçmenler genellikle en riskli işlerde çalışmakta ya da çalışmaya zorlanmaktadır. Birçok sektörde en tehlikeli işler kaçak göçmenlere yaptırılmakta, iş kazalarına bağlı ölüm hızları yüksek olmaktadır (Carballo, Nerukar, 2001). Tarım, endüstri ve inşaat sektöründe kayıt dışı ve en kötü koşullarda çalışma yaygındır. İş kazaları, pestisitlere maruziyet, güneş altında çalışma, açık alanın kötü sağlık koşulları tarım sektöründe yaşanan sorunlardır. ABD'de 11 Eylül faciasından sonra yıkıntıların temizlenmesi işinde çalışanların çoğunun

Kamboçyalı ya da Ekvatorlu olduğu, İngilizce bilmedikleri, sigortasız çalıştıkları ve tehlikeli maddelerle çalışmakla ilgili ne tecrübelerinin ne de eğitimlerinin olduğu belirlenmiş. Maske ya da kişisel koruyucu sağlanmayan çalışanların muayene edilenlerin tamamında solunum yolları irritasyonunu gösteren semptomlarla birlikte baş ağrısı, baş dönmesi ve uyku bozuklukları saptanmış (**Malievskaya, 2002**). Tekstilde çalışan göçmenlerin %16'sında tuzak nöropatiler neredeyse tamamındaysa omur ve üst ekstemite incinmeleri saptanmış. Atılma korkusuyla bu kişilerin sağlık yardımı için başvurmadıkları tespit edilmiş (**Burgel, 2004**). Elektronik ve bilgisayar şirketinde çalışan Kamboçya ve Lao'lu göçmenlerin lehim buharına maruz kaldıkları, çalışma ortamlarının yetersiz havalandırıldığı, uzun süre oturarak ya da ayakta çalıştıkları ve hızlı çalışma baskısı altında oldukları bildirilmiştir (**Azaroff, 2004**).

Yasal Çerçeve ve Sonuç

Türkiye mülteci haklarıyla ilgili 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni ve 1967 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Protokol'ünü ilk imzalayan ülkeler arasında yer almaktadır, fakat diğer ülkelerden farklı olarak 'coğrafi sınır' kısıtlaması uygulamaktadır. Bu kısıtlamaya göre Türkiye, sığınan kişileri Avrupalı değillerse, mülteci olarak kabul etmemekte dolayısıyla bu göçmenler gereken haklardan yararlanamamaktadır, bu kişilerin sadece 15/07/1950 tarih ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun gereğince geçici olarak ülkede ikametine müsaade edilmektedir. 1994'te İltica Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler mülteciliğe giden yolu açılmıştır bu düzenleme ile Avrupa dışından Türkiye'ye sığınma amaçlı gelen kişilere geçici sığınma tanımaktadır. 2003 yılında "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun" kapsamında sığınmacı olarak başvurmuş ve en az altı aylık oturma izni almış olanlara iş izni için de başvuru imkanı sağlanmıştır. Bu tip gelişmeler olsa da Türkiye henüz bütüncül ve uluslararası standartlara göre düzenlenmiş bir iltica ve sığınma mevzuatına sahip değildir. 2003 yılı AB Katılım Ortaklığı Belgesindeki taahhütleri kapsamında yeni

bir iltica yasasının hazırlanması öngörülmektedir. Coğrafi kısıtlamanın kaldırılması hakkında bir önerinin 2012 yılında TBMM gündemine getirilmesi olasıdır (**İHAD, 2008**). AB üyesi ülkelerin ortak iltica sistemi kapsamında göç ve sığınma politikalarındaki değişiklikler ve bu değişikliklerin sığınmacı ve göçmen haklarına getirdiği olumsuz ve kısıtlayıcı etkiler nedeniyle Avrupa Birliği'ne adaylık müzakerelerinin bir parçası olan iltica ve sığınma politikaları bağlamında Türkiye adeta sığınmacı ve göçmenler için bir tür "baraj ülke" haline getirilmek istenmektedir. Böylece Asya ve Afrika bölgelerinden yoğun olarak Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışan mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin yasadışı hareketliliğine karşı Avrupa Birliği sert önlemler olarak Türkiye gibi transit ülkelerin göç önleyici rollerini güçlendirmeye çalışmaktadır (**İHAD, 2008**). AB'nin sorunları yoksul bölgelerin üzerinden almak yerine sorunları bunların üzerine yükleme politikasının bir ürünü olarak Türkiye'yi bir sınır bekçisi konumuna düşürecek talepler sunması nedeniyle süreç mültecilerin mağdur edilmesi biçiminde işlemektedir (**Korkut, 2010**). İlticaya erişimin başlı başına bir sorun olduğu Türkiye'de sığınma başvuruları ile ilgili BMMYK mülakat süreleri çok fazla uzamakta ve çok sayıda sığınmacı belirsizlikle dolu bir ortamda yaşamak zorunda kalmaktadır. Yabancı misafirhanelerinde alıkonulan veya uydu kentlerde barınmakta olan mülteci ve sığınmacıların içinde buldukları insani ve fiziki koşullar oldukça yetersizdir. Avrupa Birliği ülkelerine erişmek isteyen birçok kişi için Türkiye ve Yunanistan arasında adeta bir 'döner kapıda sıkışıp kalmaktadırlar' (**HRW, 2008**).

Bir yandan giderek artan transit amaçlı göç hareketleri, diğer yandan denetimleri arttırmak konusunda AB'nin baskıları, Akdeniz havzasında yer alan Fas, Malta, Yunanistan gibi ülkelerde de bizdekine benzer süreçler yaşatmaktadır. Mülteci kabulü konusunda etkin düzenlemeye sahip olmadığı ve geçici çözümlerle idare ettiği için eleştirilen Yunanistan'da sığınmacılara sunulan hizmetlerin azlığı sanki bir tür bezdirme politikasının bir parçası izlenimi vermektedir. Türkiye'nin de AB müzakere sürecinde gönülsüz de olsa kaldırmak

zorunda kalacağı coğrafi çekincenin yol açacağı sıkıntıları hafifletmek için bu tür yollara başvurulmaması göçmen ve sığınmacıların insan haklarına saygı gösterilmesi gerekmektedir (Danış, 2004). Göç yolu üzerinde önemli bir yer tutan Ege Denizi'ni kullanan Türkiye ve Yunanistan'ın ve hatta İtalya'nın yasa dışı göçlerin önlenmesi konusunda ortak mutabakat alanı oluşturması çözüm için gereklidir. Birleşmiş Milletler'in özellikle çocuk ve kadınların korunması konusunda özel tedbirleri uygulamaya koyması da günümüzde yaşanan ve utanç kaynağı olan insan kaçakçılığı ayıbının giderilmesinde önemli yer tutacaktır. Kapitalist dünyanın yaratmış olduğu gelir dağılımından kaynaklanan bozukluklar giderilmediği sürece bu sorunun ortadan kalkması mümkün görülmemektedir (EÜ, 2010). Kapitalizmin yarattığı sefalet ve çıkarları doğrultusunda yol açtığı paylaşım savaşları bu durdurulamayan akışın başlıca sebebidir. Neo-liberal politikaların tüm dünyada uygulanmasını sağlarken, bir taraftan da göçün olmamasını istemek aslında tam bir paradokstur. Dolayısıyla gerek AB ülkelerinin gerekse ABD'nin, yasa dışı göçler konusunda, kendi yarattığı sorunla boğuştuğu söylenebilir (Aydoğanoğlu, 2007). Göçmen sorunu insan hakları çerçevesinde ele alınmalı, bu kişilerin ülkelerindeki koşullarda yaşayamadıkları için yer değiştirmek zorunda kaldığı, bu sürecin şiddet ve tehlikelerle dolu olduğu unutulmamalıdır. Göçmenlerle ilgili sorunlar, yabancı düşmanlığının hakim olduğu bir atmosferde değil, ancak eşit haklara sahip oldukları, insan haklarına uygun bir ortamda çözülebilir. Hükümetlerin göçmen karşıtı, ırkçı politikalarına karşı çıkılmalı ve emeğin serbest dolaşım hakkını savunmalıdır.

KAYNAKLAR

Aydoğanoğlu, E (2007) "Uluslararası emek göçü, yasadışı göç ve göçmen istihdamı"

Azaroff, LS, Levenstein, C and Wegman, DH (2004) Jan-Mar. The occupational health of Southeast Asians in Lowell: a descriptive study. Int. J. Occup. Environ. Health, 10(1):47-54.

BMMYK Türkiye (2008) "1997-2007 yılları arasında Avrupalı Olmayan Sığınmacılar" [http://](http://www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/HTMLEditor/File/avrupal%20olmayan%20yeni%20sgnma%20basvurular-97-2007.doc)

www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/HTMLEditor/File/avrupal%20olmayan%20yeni%20sgnma%20basvurular-97-2007.doc

BMMYK, (2008) <http://www.unhcr.org.tr/MEP/index.aspx?pagelid=226>

Burgel, B.J., Lashuay, N., Israel, L. and Harrison, R. (2004) Nov. Garment workers in California: health outcomes of the Asian Immigrant Women Workers Clinic. AAOHN J., 52(11):465-75.

Carballo M, Grocutt M, Hadzihasanovic A: "Women and migration: A public health issue" World Health Stat Q Rapport Trimestriel Stat Sanitaires Mond 1996; 49:158-164.

Carballo M, Nerukar A, (2001) "Migration, Refugees, and Health Risks. Emerging Infectious Diseases", Vol. 7, No. 3 Supplement, June 2001 556-560

Carswell K, Blackburn P, Barker C, (2009) "The relationship between trauma, post-migration Problems and the psychological well-being of Refugees and asylum seekers" Int J Soc Psychiatry OnlineFirst, published on November 19, 2009 doi:10.1177/0020764009105699

Dağlı K, (2007) Marksist Tutum dergisi, no:29, Ağustos 2007

Danış AD (2004) "Yeni Göç Hareketleri Ve Türkiye" Birikim, Ağustos-Eylül 2004 No. 184-185, ss. 216-224

Emranond PP, Hu H. (2008) "Environmental and Occupational Exposures in Immigrant Health". Environmental Health Insights 2008:1

Erder, S (2003) "Global Flows of Huddles": The Case of Turkey", Migration and Labour in Europe views from Turkey and Sweeden Marmara University Research Center for International Relations

EÜ (2010) Ege Üniversitesi İletişim Portalı "Görmezden gelinen ayıp: İnsan Kaçakçılığı" <http://egeburada.ege.edu.tr/content/makale/566/title/gormezen-gelinen-ayip-insan-kacakciligi>

Gençler, A (2008) Emeğin Enformel Küreselleşmesi: Yasadışı Emek Göçünde Türkiye Ayağı " 3. Sınıf Çalışmaları Sempozyumu Türkiye işçi sınıfı ve Emek hareketi küreselleşiyor mu?

Ghosh, B (1998) *Huddled Masses and Uncertain Shores. Insights into Irregular Migration*. The Hague: Martinus Nijhoff

Gushulak BD, MacPherson WD. (2008) "Health Issues Associated with the Smuggling and Trafficking of Migrants *Journal of Immigrant Health*" Vol. 2, No. 2 <http://www.emekdunyasi.net/ed/arastirmalar/593-uluslararası-emek-gocu-yasadisi-goc-ve-gocmen-istihdami-1>

Human Rights Watch (2008) *Döner Kapıda Sıkışık Kalanlar Avrupa Birliği Türkiye/Yunanistan Girişindeki Iraklı ve Diğer Sığınmacı ve Göçmenler Raporu* <http://hrw.org/en/reports/2008/11/26/stuck-revolving-door-0>

Human Rights Watch:(1995) *Rape for Profit. Trafficking of Nepali Girls and Women to India's Brothels*. New York: HumanRights Watch.

HYD (2007) *Türkiye'de Mültecilik ve Sığınma Başvurusu Bilgi Broşürü Helsinki Yurttaşlar Derneği* http://multeci.net/HYD%20brosur_turkce.pdf

IOM (2008) (International Organization For Migration) Sheila Siar (Ed) Alin Chindea, Magdalena Majkowska-Tomkin, Heikki Mattila, Isabel Pastor "Migration Turkey: A country profile 2008"

IOM, (2010) *International Organization Migration, Global Estimates, Global Trends* <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/facts-and-figures/lang/en>

İçduygu A, Sirkeci İ, (1999) "Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde Göç hareketleri" 75 Yılda Köylerden Şehirlere Tarih Vakfı Yayınları 1999 syf 259

İçduygu, A (2000) "The Globalization of Mobility and the politics of International Migratory Regimes: The Transit Migration in Turkey" *International Social Science Journal* Cilt:165 s : 357-367

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (İHAD), 2008

Korkut R, (2010) *Sosyal Çalışmacı, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Filler tepişirken mülteciler eziliyor 09/02/2010 Radikal*

Malievskaya, E, Rosenberg, N and Markowitz, S (2002) "Assessing the health of immigrant workers near Ground Zero: preliminary

results of the World Trade Center Day Laborer Medical Monitoring, Project" *Am. J. Ind Med.*, 42:548-9.

Özkan Ö, Hamzaoğlu O. (2008) "Uluslararası Sağlık Emek Göçü Ne, Nasıl, Neden?" *Toplum ve Hekim Mayıs Haziran 2008 Cilt: 23, Sayı:3*

Pang SC, Harrison RH, Clayton AS, et al. (1994): *Tuberculosis casefinding in Western Australia. Respir Med* 1994; 88:213-217.

Philipp R, (2010) "Public health support for refugees and asylum seekers" *Perspectives in Public Health*; 130; 67

Shaw M, Dorling D, Smith GD. (2006) "Yoksulluk, Toplumsal dışlanma ve Azınlıklar" syf: 243-245 *Sağlığın Sosyal Belirleyicileri* editörler: Michael Marmot, Richard G. Wilkinson çeviri: İlker Kayı, Yeşim Yasin <http://www.ntvmsnbc.com/id/25060315/> Fatih Aça 2010

Steel Z et al, "Association of Torture and Other Potentially Traumatic Events With Mental Health Outcomes Among Populations Exposed to Mass Conflict and Displacement A Systematic Review and Meta-analysis" 2009 *JAMA*. 2009;302(5):537-549

Tanyılmaz, K; Kurtulmuş Kiroğlu, M (2008) "Türkiye'de göçmen işçiler ve işgücü piyasası üzerine etkileri" 3. Sınıf Çalışmaları sempozyumu Türkiye işçi sınıfı ve Emek hareketi küreselleşiyor mu?

Toar M, (2009) "Comparison of self-reported health, healthcare utilisation between asylum seekers and refugees: an observational study" *BMC Public Health* 2009, 9:214

United Nations High Commissioner for Refugees, 2009 *Global Trends*, <http://www.unhcr.org>

Väyrynen R, (2003) *WIDER (World Institute for Development Economics Research) "Illegal Immigration, Human Trafficking, and Organized Crime" Discussion Paper No. 2003/72*

Weiner, M. (1995) *The Global Migration Crisis: Challenge to States and to Human Rights*. New York (NYU), Harper Collins College Publishers.

Yılmaz, G (2008) "Düş, Umut, Acı ve Travmanın sentezi: Sermaye Birikiminde Göçmen Emeği" *Toplum Hekim Mayıs- Haziran 2008 Cilt 23 Sayı 3 S:172-178*